

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

ANALÝZA POTŘEB OBČANŮ NA ÚZEMÍ ORP BENEŠOV

– se zaměřením na potřeby seniorů

Tento dokument byl zpracován v rámci projektu „Podpora procesu komunitního plánování sociálních a návazných služeb na území ORP Benešov“ s číslem CZ.03.2.63/0.0/0.0/16_063/0006550, který je financován z ESF prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

DUBEN 2020

zpracovalo: CPKP střední Čechy

Obsah

1	ZÁKLADNÍ INFORMACE O ŠETŘENÍ	3
1.1	Kontext a cíle realizovaného šetření	3
1.2	Definice cílové skupiny	3
1.3	Metodika šetření a průběh sběru informací	4
2	DETAILNÍ ANALÝZA.....	6
2.1	Popis cílové skupiny ve vztahu k problematice tzv. domů s pečovatelskou službou	6
2.2	Konkrétní formy pomoci/podpory, které senioři v DPS využívají	9
2.3	Analýza potřeb	11
2.3.1	Potřeba finančního zabezpečení.....	11
2.3.2	Potřeba aktivního způsobu života	12
2.3.3	Potřeba sounáležitosti, sociálních kontaktů	12
2.3.4	Potřeba bezpečí	13
2.3.5	Potřeba pomoci se zajištěním běžných denních potřeb v domácím prostředí ...	14
2.3.6	Potřeba pobytových sociálních služeb	14
2.4	Problémy definované v rámci našeho šetření.....	14
2.4.1	Problémy spojené s bydlením.....	16
2.4.2	Problémy spojené s nedostatkem sociálních kontaktů, možnostmi aktivního způsobu života a dostupností volnočasových aktivit	16
2.4.3	Problémy spojené s nedostatečnou dopravní obslužností území	18
2.4.4	Problémy spojené se zajištěním dostupnosti pečovatelské služby v odpoledních a večerních hodinách pro celé území.....	18
2.4.5	Problémy spojené se zajištěním dostupnosti návazných služeb	19
2.4.6	Problémy spojené s nedostatečným pocitem bezpečí	19
3	KONKRÉTNÍ DOPORUČENÍ VZTAHUJÍCÍ SE K JEDNOTLIVÝM NAVŠTÍVENÝM DPS	21
4	ZÁVĚRY A PŘÍPADNÁ DOPORUČENÍ	22

1 ZÁKLADNÍ INFORMACE O ŠETŘENÍ

1.1 Kontext a cíle realizovaného šetření

Výzkum potřeb seniorů ve vazbě k řešení nepříznivých sociálních situací je realizován jako jeden z podkladů pro aktualizaci Komunitního plánu sociálních a návazných služeb na území ORP Benešov na období 2021 - 2024.

Šetření je velice konkrétně zacíleno, a to na potřeby seniorů žijících v domech s pečovatelskou službou. Záměr vzešel z jednání pracovní skupiny, kde bylo konstatováno, že města a obce nemají bližší informace o potřebách těchto seniorů, a to také s ohledem na to, že uspokojení a zlepšení potřeb je u této cílové skupiny dobře realizovatelné.

Cílem šetření je zejména:

- Získat podpůrné informace dokumentující situaci cílové skupiny.
- Získat informace o současné nabídce a využívání služeb pro cílovou skupinu.
- Identifikovat problémy cílové skupiny a popsat jejich současná řešení.
- Identifikovat, jakými způsoby je možné podpořit seniory v území celého ORP.

3

Závěrečná zpráva se zaměřuje na popis současného stavu a popis problémových oblastí, které byly v průběhu šetření identifikovány. Pracujeme pouze s informacemi, které jsme během šetření získali. Uvedená zjištění jsou určena především k další diskusi, nejedná se o všeobecně platné závěry.

1.2 Definice cílové skupiny

Seniory¹ definujeme jako osoby starší 65 let. Jedná se však o velice heterogenní skupinu obyvatel. Různost těchto lidí je daná biologicky, sociálně, psychologicky i ekonomicky. Jsou to jedinci, kteří se od sebe odlišují více než lidé v kterékoliv jiné věkové kategorii.

¹ Pojem „senior“ není právní ani statistickou kategorií, ale kategorií spíše „sociologickou“. Pokud vycházíme z obecných zvyklostí, které pro své účely používá i např. OSN a Eurostat, za seniora můžeme označit osobu ve věku 65 let a starší. Věk nad 90 let obvykle bývá označován jako dlouhověkost.

Analýzy v rámci plánování sociálních služeb se zaměřují především na zjišťování potřeb seniorů, kteří jsou díky svým zdravotním či sociálním handicapům odkázáni na pomoc, podporu a péči druhé osoby.

V rámci našeho šetření jsme si cílovou skupinu specifikovali velmi konkrétně. Zaměřili jsme se na popis situace a potřeb seniorů, kteří v současné době žijí v tzv. domech s pečovatelskou službou ve třech obcích na území ORP Benešov.

Jedná se o domy zvláštního určení, které jsou cíleny převážně na seniory. V těchto domech jsou pronajímány malometrážní byty na základě nájemní smlouvy, nájemce platí nájem ve zvýhodněné regulované výši a hradí si také další náklady spojené s bydlením. Tyto domy nejsou, na rozdíl od domovů pro seniory, zařízeními sociální péče, do nichž by se občané umísťovali na základě správního rozhodnutí o přijetí do zařízení. Na rozdíl od obecních bytů nedochází u bytů zvláštního určení k přechodu nájmu po odstěhování nebo úmrtí nájemce bytu.

Šetření bylo provedeno ve třech domech s pečovatelskou službou:

1. DPS Benešov –
https://www.benesov-city.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=219&id=2344&p1=40696.
2. DPS Bystřice –
<http://www.dpssenior.cz/>.
3. DPS Divišov –
<https://www.divisov.cz/obcanska-vybavenost/dum-s-pecovatelskou-sluzbou/>.

4

Konečná struktura respondentů, která je tvořena ze zástupců různých věkových kategorií, uživatelů i neuživatelů sociálních služeb, seniorů aktivních i pasivních, vcelku reprezentuje rozmanitost cílové skupiny seniorů žijících v tzv. domech s pečovatelskou službou.

Šetření se celkem zúčastnilo 38 seniorů, byly realizovány 3 ohniskové skupiny a 10 individuálních rozhovorů.

1.3 Metodika šetření a průběh sběru informací

Pro účely našeho šetření jsme použili výzkumnou metodu ohniskových skupin a individuálních hloubkových rozhovorů, která patří mezi nejzákladnější metody kvalitativního sociologického výzkumu. Charakteristikou kvalitativního přístupu je zisk velkého množství dat od relativně malého počtu účastníků šetření. Používá se především v případech, kdy je třeba zkoumané jevy detailně pochopit.

Kvalitativní výzkumnou metodu popisuje metodolog Creswell (1998 In Hendl, 2008) jako proces hledání založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo

lidského problému. Díky této metodě dojde ke komplexnímu popisu názorů účastníků výzkumu v přirozených podmínkách a k analýze získaných informací. (Creswell, 1998 In Hendl, 2008).

V rámci šetření byla dodržena etická pravidla výzkumu. Jednalo se o (Hendl, 2008):

- poučený (informovaný) pasivní souhlas,
- svobodu odmítnutí,
- anonymitu (limitovaná specifika místa realizace šetření a zadavatele).

Závěrečná práce je pro dokreslení situace doplněna citacemi zúčastněných respondentů.

Šetření bylo realizováno v období prosinec 2019 – březen 2020.

2 DETAILNÍ ANALÝZA

2.1 Popis cílové skupiny ve vztahu k problematice tzv. domů s pečovatelskou službou

Na základě našich zkušeností víme, že přestěhováním do bytů zvláštního určení, tzv. domů s pečovatelskou službou (dále jen DPS²), řeší lidé především otázku bydlení, problematiku osamocení, bezpečí a jistoty, případně zajištění potřebné péče a pomoci do budoucna, a až poté faktické zajištění konkrétní péče. Tato skutečnost se nám potvrdila i v rámci tohoto šetření.

Z pohledu oslovených seniorů se jedná o malometrážní byty v městských či obecních domech, které jsou určeny seniorům, kteří jsou ve většině případů schopni se o sebe zatím sami postarat a vystačí si jen s občasnou výpomocí. Pro ty, kteří již péči o sebe zcela nezvládají, jsou jejich potřeby pomoci a péče saturovány dostupnou pečovatelskou službou. Senioři si s tímto typem bydlení spojovali především bezpečí, ekonomickou dostupnost, méně starostí s údržbou, zajištění péče, pomoci (lékařské a sociální) v případě potřeby a také začlenění do komunity. Velmi často je tato forma bydlení vnímána jako řešení po úmrtí partnera.

„Já jsem soběstačná, nic nepotřebuji, na nákup si zajedu. Jsem spokojená.“ (DPS Divišov)

„Manželka zemřela 2012 a na mě to v domku padalo, podal jsem si žádost, čekal jsem přes dva roky. Domek jsem daroval neteři, protože si to přála matka, jelikož se o ni starala.“ (DPS Benešov)

Přestože jsou byty v DPS dle pravidel ve většině případů určeny pouze osobám, které potřebují péči, v praxi jsou v nich ubytováváni také další lidé ve vymezené věkové kategorii³. Jak navíc naše šetření ukázalo, pokud již například platí podmínka čerpání pečovatelské služby pro přidělení bytu, nájemníci mohou později tuto smlouvu s pečovatelskou službou bez jakékoliv sankce zrušit. Nečerpání služby pak není důvodem pro ukončení nájemní smlouvy. Případně si zvolí ty nejlevnější úkony, aby dané podmínky splnili. Je důležité tedy opět zmínit, že pobyt v domech s pečovatelskou službou senioři nevolí z důvodu potřeby využívání pečovatelské služby. Značná část obyvatel těchto domů není v současné době na sociálních službách závislá, pečovatelskou službu fakticky nepotřebuje.

² Dům s pečovatelskou službou (dále jen DPS) je nájemní dům s byty zvláštního určení ve vlastnictví města podle příslušné legislativy. Nájem bytu zvláštního určení podléhá zvláštnímu režimu dle příslušných ustanovení § 2300 a § 2301 zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku.

³ Toto však neplatí obecně, záleží vždy na jednotlivých DPS, jelikož dostupnost bytů v DPS se v jednotlivých obcích značně liší.

„Je tady 17 bytů a 5 bytů má službu. Jenže ty služby se platí a nikdo je nechce.“ (DPS Bystřice)

„Služby nemusíme využívat. Já využívám jednou za týden úklid, špatně se mi ohýbá. Lidi berou obědy, ale jen v týdnu, ne o víkendu.“ (DPS Bystřice)

„Paní pečovatelka mi pere. Nic jiného nepotřebuji.“ (DPS Benešov)

„Když jsem do DPS měl nastoupit, platilo pravidlo, že si musím nasmlouvat minimálně 3 služby. Ale ti, co jsou tady od začátku, tedy od roku tak 2000, nemusí mít žádnou službu. Nosí mi obědy, to je výhoda, nemusím se o to starat. Pak mi uklízí jednou týdně, v létě, když jsou dovolené, tak třeba jen dvakrát za měsíc. Občas potřebuji velký úklid, tedy okna, záclony. Třetí služba je praní, perou mi tady ložní prádlo a ručníky. Pračku nemám, oblečení dávám do čistírny. Ponožky a spodní prádlo si peru sám. Ale kapesníky mi perou. Nenakupují mi, to ne, když tři služby, tak tři. Chodím do Žabky, neřeším, že je to dražší, při těch mých nákupech. Popovídám si tam, prodavačky mě znají.“ (DPS Benešov)

„My tady musíme utratit za služby 200,- Kč za měsíc. Tak já si nechám prát prádlo a občas uklidit.“ (DPS Divišov)

I na Benešovsku tak velmi často senioři řeší stěhování do bytu v DPS problematiku vlastního bydlení, neboť tímto získají především levnější a pohodlnější bydlení. Z tohoto je celkově patrné, že DPS slouží do značné míry jako forma sociálního bydlení (ve smyslu nájemního bydlení za nižší ceny než je tržní nájemné) pro seniory. DPS saturují také potřebu nízkonákladového bydlení pro skupinu seniorů, kteří jsou jinak ohroženi chudobou a sociálním vyloučením.

„Jsme šťastný, že to tady je, že máme střechu nad hlavou. Jiné bydlení bych neutáhl.“ (DPS Divišov)

„Mladý mě vyhodili, potřebovala jsem někde bydlet, proto jsem tady.“ (DPS Divišov)

„Bydlela jsem na hájovně, zemřel manžel, tak jsem šla sem.“ (DPS Divišov)

„Bydlela jsem s dcerou, ale rozhodla jsem se, že chci mít svůj klid.“ (DPS Divišov)

„Já jsem tady, protože byly inzeráty na tyto byty. Já jsem z Prahy, ale nájem tam byl vysoký a je tam horší vzduch a já mám problémy s plícemi.“ (DPS Divišov)

Alternativně přestěhování do domů s pečovatelskou službou také řeší problémy spojené s bariérovým bydlením, a to především ve vztahu k potřebám lidí se sníženou pohyblivostí.

Většina oslovených seniorů žila před nastěhování do DPS v domech či bytech, které neodpovídají jejich potřebám, byly velké, neuzpůsobené, složitě dostupné či platili velmi vysoké nájemné.

„Zůstala jsem sama v baráku. Děti musely jezdit každý den, připravit mi dříví. Tady nic nemusím, topím, když potřebuji.“ (DPS Divišov)

Dalším vnímaným pozitivem DPS je soustředění bytů na jednom místě, což usnadňuje poskytování sociálních služeb a zaručuje lidem větší pocit bezpečí a jistoty při zachování plné svobody. Vnímanou výhodou je také přítomnost pečovatelky po celou její pracovní dobu, zpravidla ale pouze v pracovních dnech.

SHRNUTÍ - DOMY S PEČOVATELSKOU SLUŽBOU ŘEŠÍ:

- Potřebu cenově dostupného bydlení.
- Potřebu bezbariérového bydlení.
- Potřebu pocitu jistoty a bezpečí nájemníků se sníženou soběstačností při zachování jejich plné svobody a odpovědnosti.
- Sociální začlenění seniorů do komunity.
- Soustředění cílové skupiny obyvatel v jednom domě usnadňuje poskytování sociálních služeb, které se nijak neliší od poskytování těchto služeb klientům ve vlastních domácnostech.
- Pomoc a péči pro seniory, jejichž zdravotní stav nevyžaduje umístění v pobytových zařízeních.

2.2 Konkrétní formy pomoci/podpory, které senioři v DPS využívají

Jak již bylo výše zmíněno, mnohdy není třeba k uzavření nájemní smlouvy k bytu v DPS využívání úkonů pečovatelské služby či jiné sociální služby. Senior v DPS má možnost uspokojit svou potřebu pomoci a péče jinými způsoby.

Níže uvedené formy pomoci nelze vnímat odděleně, většina seniorů využívá jejich různých kombinací. Někteří kombinují pomoc rodiny s pomocí terénních sociálních služeb, někteří se sousedskou výpomocí apod.

„Děti nemají čas, když něco chci, řeknu si pečovatelce. Syn občas přinese velký nákup, teď mě vozil do Prahy na protetiku, ani nevím, zda by mě odvezly pečovatelky, vnučky už čas nemají, ale nevyčítám jim to, každý má svoje problémy.“ (DPS Benešov)

„Obědy mi nosí pečovatelky. Když je rýže, tak si to rozdělím a mám i večeři. Jinak k večeři jím pečivo a žervé. Tady dělají chlebovky a to mě chutná. O víkendu si dojdu pro jídlo a dám ho do ledničky a mám ho v sobotu. A v neděli chodím k neteři. Ale když nemají čas, jdu do hospody.“ (DPS Benešov)

PODPORA A POMOC ZE STRANY RODINY

9

Obecně můžeme konstatovat, že tak, jako v celé České republice, se i na území Benešovska model poskytování péče o nesoběstačné členy rodiny opírá především o tradiční pojetí, které předpokládá, že za zajištění potřeb těchto osob je primárně zodpovědná rodina. S podporou a pomocí rodinných příslušníků jsme se setkávali i u obyvatel DPS. Senioři se nejen se svými blízkými radí, ale probírají s nimi i složité situace, blízcí jim zprostředkovávají informace a mnohdy i pomoc a péči.

„Syn mi jednou za týden obstará velký nákup.“ (DPS Benešov)

„O víkendu chodím na obědy vždy k neteři.“ (DPS Benešov)

ZAJIŠTĚNÍ POMOCI FORMOU SOUSEDSKÉ VÝPOMOCI

Někteří oslovení senioři zmiňovali vzájemnou výpomoc v rámci obyvatel jednotlivých DPS.

Pomáhají ti, kteří cítí, že mají dostatek sil a chtějí vykonávat činnost, kterou mohou pomoci ostatním. Tato výpomoc funguje jako donáška menšího nákupu, doprovod na procházku či jen „obyčejné“ popovídání, které osamělí senioři vždy velmi ocení.

Často i takováto drobná výpomoc může mít vliv na to, že se člověk nedostane do sociálního či zdravotního zařízení zbytečně dříve, než je nutné. Tato pomoc funguje především ve večerních hodinách a v průběhu víkendů.

„Já k paní vedle do bytu chodím několikrát za den. Slíbila jsem to její rodině, oni sem jezdí denně, já jim pomáhám večer a o víkendu“ (DPS Divišov)

„My spolu kamarádíme, jsem na tom lépe, tak pomáhám. O víkendech nám oběma uvařím.“ (DPS Benešov)

„O víkendu si vaříme sami. Zatím mi nevadí, že tady nejsou služby. Já vařím i tady Věrce. Já, co můžu, s tím pomůžu. Kdybych nebyla já, musela by pomoc pečovatelka.“ (DPS Benešov)

VYUŽÍVÁNÍ POMOCI FORMOU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

V domech s pečovatelskou službou jsou zřizovatelem klientům poskytovány po vzájemné dohodě služby sociální péče. Zpravidla se jedná o úkony osobní hygieny, stravování, úklid, praní a žehlení prádla, doprovod, nákupy a pochůzky, ošetřování rukou, nohou, zástřih vlasů, holení apod. Tyto služby sociální péče jsou poskytovány na základě uzavřené smlouvy o poskytování.

Při rozhodování o přidělení bytu v DPS bývá standardně hodnoceno, zda senior potřebuje péči jiné osoby. Mnohdy je nájemní smlouva přímo vázána na potřebu využívání pečovatelské služby. Setkali jsme se však i s případy, kdy senioři v DPS bydleli a žádnou smlouvu o poskytování sociální služby uzavřenou neměli.

„Tady lidé v domě často ani pečovatelskou službu nemají.“ (DPS Bystřice)

V rámci šetření jsme odhalili možné bariéry ze strany seniorů týkající se čerpání pečovatelské služby. Míra využívání sociálních služeb je závislá na finančních možnostech seniora a také na jeho ochotě za tyto služby platit.

„No služby by někdo i chtěl, možná i potřeboval, ale jsou drahé.“ (DPS Bystřice)

Nejvyužívanější službou je pak dovoz obědů (v některých případech obědy do DPS dováží i komerční subjekty). Významný prvek pomoci senioři spatřují v zajišťování denních i týdenních nákupů, v pomoci s úklidem domácnosti a drobnými pracemi, které se domácnosti týkají. Pokud si musí vybrat úkon pečovatelské služby, tak, aby splnili podmínku získání bytu v DPS, velmi často na prvním místě volí službu praní prádla.

V průběhu našeho šetření jsme však na druhou stranu zaznamenali také výtky na adresu pečovatelské služby, a to konkrétně na její dostupnost ve večerních hodinách a o víkendech.

„Je tady paní a ta bez pomoci už nemůže o víkendu být. Jezdí rodina a pomáháme i my ostatní, kteří tady bydlíme, jak to jde.“ (DPS Bystřice)

„No, já se o sebe ještě postarám, dojdou si o víkendu na oběd do bistra, ale pokud bych nemohl jít tam, asi bych si nic neuvařil a oběd by mi chyběl.“ (DPS Benešov)

2.3 Analýza potřeb

Na základě našich zkušeností jsou potřeby, které řeší senioři žijící v DPS na Benešovsku, v zásadě stejné jako potřeby seniorů žijících kdekoli jinde. Po uspokojení základních fyziologických potřeb se jedná především o potřebu pomoci/zajištění péče, potřebu bezpečí, jistoty, dále potřebu sounáležitosti, sociálních kontaktů a seberealizace.

Konkrétní potřeby jednotlivých seniorů se odvíjí od toho, do jaké skupiny (ve vztahu k fyzické a psychické kondici, ekonomickému zabezpečení a případné závislosti na péči jiné fyzické osoby) se senioři řadí. Je třeba si dále uvědomit, že také způsob saturace jednotlivých potřeb vychází ze zdravotní, rodinné a ekonomické situace každé jednotlivé osoby.

11

2.3.1 Potřeba finančního zabezpečení

Senioři zmiňovali potřebu finančního zabezpečení a v souvislosti s tím své finanční problémy, které je trápí. V životě seniora se také čím dál častěji objevují situace, které vyžadují nové pravidelné, ale i nepravidelné, výdaje, jako jsou např. výdaje za léky, kompenzační pomůcky, sociální služby apod. Náklady rostou a často bývají vyšší než příjmy. Pokud člověk nemá finanční rezervy, není schopen na tuto situaci reagovat. V této souvislosti třeba nesmíme zapomínat, že v seniorském věku je dnes generace lidí, kteří neměli možnost adaptovat se na společenské změny, které nastaly v průběhu minulého století. Celý život pracovali a předpokládali, že ve stáří to bude právě stát, kdo jim finanční a sociální zabezpečení zajistí. Nevytvořili si tak dostatečné finanční rezervy, za minulého režimu to ani nebylo příliš možné. Velkým problémem se pro ně pak stávají jakékoliv nečekané výdaje. Někteří oslovení senioři deklarovali, že žijí na hranici chudoby. Stále očekávají finanční pomoc ze strany státu. A z toho částečně také plyne i jejich neochota platit za sociální služby, jejichž cenu hodnotí jako nepřiměřenou v souvislosti se svými příjmy. V souvislosti s financemi senioři řeší i náklady na bydlení a případné dovybavení svých bytů v DPS.

„No služby by někdo i chtěl, možná i potřeboval, ale jsou drahé.“ (DPS Bystřice)

„Potřebovali bychom do sprch židličky, nevím, jak je možné, že je nemáme. Nebo třeba protiskluzové podložky. To by asi mělo být vybavení, a ne že bychom si je měli dokupovat.“ (DPS Bystřice)

2.3.2 Potřeba aktivního způsobu života

Svou potřebu žít aktivní a plnohodnotný život deklarovali především senioři, kteří nemají závažnější zdravotní problémy. Senioři očekávají od zřizovatele DPS či vedení DPS podporu svých zájmových aktivit. Pro seniory jsou důležité nejenom možnosti, které se jim nabízejí, ale také doprava na tyto různé akce.

„Klubu důchodců dělám nástěnky, to jsem se naučil, když jsem byl na vojně, ulil jsem se tím. Každé úterý máme schůzky, nechodím úplně vždy, ale chodím, jedna důchodkyně dělá programy. Jedno odpoledne je hudební, pánové těsně před penzí nám hrají – někdo tancuje, jsou tam jeden/dva pánové a jinak tancují paní spolu, ale ty vykrúcaj, to se divíme 😊.“ (DPS Benešov)

„Je tady POSEZ, ty dělají i mimo naše úterý další akce. Ve středu mají odpolední čaje s povídáním nebo s hudbou. Já ve středu nemám čas, známí mě donutili, abych doučoval. Takže jsem doma a na doučování za mnou přijdou. POSEZ – dělají i mezigenerační setkání, mají tam i trénování paměti, ale to zatím nepotřebuji.“ (DPS Benešov)

12

2.3.3 Potřeba sounáležitosti, sociálních kontaktů

Tato potřeba přímo navazuje na potřebu žít aktivní život, mít společenské kontakty, někam patřit. Každý člověk si chce zachovat společenské kontakty, někam patřit, mít vlastní sociální status⁴.

I senioři, kteří deklarovali pravidelný kontakt s rodinou, přáteli, zmiňovali v tomto kontextu důležitost seniorských klubů a organizací či organizovaného a neorganizovaného setkávání v rámci DPS. Pro osaměle žijící seniory to může hrát primární a velmi zásadní roli v rámci jejich psychické pohody.

„Mám tady sestřenice, kolegyně jsou taky v důchodu. Spíš si s nimi popovídám venku. Tady jsou lidi starší, než jsem já, třeba o deset let. Občas je mi smutno, že mám sestru daleko, v zahraničí.“

⁴ Sociální status (sociální postavení člověka nebo jiného tvora ve společnosti) je pozice v sociální struktuře. Status může stejně tak nést i skupina – etnická skupina, rodina, zvířecí smečka apod. Status vymezuje práva a povinnosti jedince ve vztahu k ostatním jedincům a zároveň také formuje očekávání, která může okolí mít od držitele statusu v určitých situacích. Vztah mezi různými sociálními statusy vymezuje sociální role.

Ale ještě zvládnou někam dojet. Jdu se projít, dojdu ke Konopišti, přečtu si něco, rádio, televize.“ (DPS Benešov)

„Sousedky znám, povídáme si na chodbě. Do klubu nechodím. Já radši jedu za synem nebo si sednu na náměstí na lavičku.“ (DPS Benešov)

„V neděli chodím do kostela. Občas se sejdeme ty starší, povídáme si, čteme si, říkáme tomu Kavárnička.“ (DPS Benešov)

„V neděli kostel a neteř, pondělí volno, úterý klub, středa hodiny, čtvrtek Kavárnička, zítra máme klavírní koncert, já ho mám uvést. Každý den mám program, nejsem tak vlastně sám.“ (DPS Benešov)

2.3.4 Potřeba bezpečí

Pro seniory je velmi důležité žít v bezpečném prostředí, potřebují mít možnost bezpečného pohybu ve městě bez pocitu, že mohou být ohroženi.

Senioři mají také obavy z budoucnosti, které jsou spjaté především s tématem osamění, s nedostatkem financí a se zajištěním dostupné péče a pomoci v případě potřeby.

„Přes den jsou tady pečovatelky, přijde mi pak i dobré, že v noci a o víkendu je tady někdo na vrátnici.“ (DPS Benešov)

„Máme telefon na pečovatelku, kam můžeme kdykoliv volat. Bydlí poblíž. To je důležité.“ (DPS Divišov)

„Je výhoda, že je služba v baráku. Můžu zaklepat a vyřídit si to.“ (DPS Bystřice)

„Taky je tady paní, sedí ve vrátnici, ta by poradila nebo by zavolala pomoc kdykoliv, to je výhoda proti ostatnímu bydlení.“ (DPS Benešov)

„O víkendu, když je akutní problém, je tady vrátná a ta chodí. Jak nám bouchalo topení, tak jsem ji v noci o víkendu volala. To je dobrá služba, to schvaluji.“ (DPS Benešov)

„Když se něco v noci nebo o víkendu děje. My voláme té pečovatelce, která je tady nejblíže, bydlí tady.“ (DPS Divišov)

2.3.5 Potřeba pomoci se zajištěním běžných denních potřeb v domácím prostředí

- Zajištění stravy

Zajištění stravy je jeden z prvních požadavků, se kterým se senioři obracejí na pečovatelskou službu. Jedná se o dovoz obědů⁵, zajištění nejprve větších, poté i menších (denních) nákupů. Pro některé seniory je důležité zajištění stravy i během víkendu a svátků.

- Zajištění péče o domácnost

V rámci dalších úkonů pečovatelské služby, či prostřednictvím pečující osoby, pak lidé potřebují pomoc s úklidem a péčí o domácnost.

- Zajištění pomoci s osobní hygienou

V neposlední řadě rodinní příslušníci či zaměstnanci sociálních služeb pomáhají seniorům se zajištěním denní hygieny.

- Zajištění doprovodů

Senioři dále potřebují jistotu v zajištění dostupné pomoci ve formě doprovodů do různých institucí, především k lékaři a na úřady.

2.3.6 Potřeba pobytových sociálních služeb

Přestože lidé chtějí stárnout doma, v tomto případě v DPS, oslovení senioři očekávali, že budou časem potřebovat umístit do pobytového zařízení – domova pro seniory. Nevnímají DPS jako zařízení, které poskytuje péči v případě, kdy se jejich soběstačnost sníží natolik, že již budou odkázáni na pomoc a péči další osoby. Jejich zájem o pobytové zařízení vychází především z jejich potřeby mít jistotu v zajištění této budoucí pomoci a péče.

2.4 Problémy definované v rámci našeho šetření

Níže zmíněné zaznamenané problémy velmi často vycházejí z neuspokojení vnímaných potřeb zmíněných v předešlé kapitole.

⁵ Ne vždy se však jedná o potřebu sociální služby jako takové. Senioři byli ve většině případů informováni, že si stravu mohou objednávat nejen v rámci pečovatelské služby, ale také si v případě potřeby mohou domluvit dovoz obědů v některé blízké restauraci.

Následující kapitoly tak shrnují podněty k dalšímu řešení, které byly zmiňovány v průběhu našeho šetření. Tato rekapitulace je tedy určena především k následné diskusi, nejedná se o obecné závěry.

Problémy, se kterými se senioři ve svém životě potýkají, se také odvíjejí od konkrétní životní situace každého z nich. Obecně se dají problémy seniorů žijících v DPS na Benešovsku shrnout do následujících témat (uvedené pořadí je náhodné, neurčuje četnost případů a jejich vnímanou závažnost):

Bydlení

- Problémy spojené s úrovní bariérového bydlení.
- Problémy spojené s náklady na bydlení.
- Problémy spojené s údržbou bytu či domu.

Osamění

- V souvislosti s chybějící rodinou, špatnými rodinnými vztahy.
- V souvislosti s fyzickými omezeními (imobilitou apod.).
- V souvislosti se vztahy mezi obyvateli DPS.

Doprava

- Zabezpečení hromadné dopravy na úrovni měst (včetně umístění zastávek).
- Nedostupnost speciální/individuální dopravy určené pro seniory.

Dostupnost sociálních služeb

- Nedostupnost terénních sociálních služeb (pečovatelské služby) ve večerních hodinách a během víkendů.
- Finanční náročnost sociálních služeb.

Pocit bezpečí

- Nedostupnost pomoci v případě zdravotních problémů v souvislosti s problematickým dovoláním se pomoci.

Informovanost

- Nedostatečná informovanost o volnočasových aktivitách pro seniory.

2.4.1 Problémy spojené s bydlením

Ne vždy bylo bydlení v DPS hodnoceno jako vyhovující a bezbariérové. Překážky v některých bytech kupříkladu jejich nájemcům znesnadňují nejen pohyb po bytě, ale také např. výkon osobní hygieny (nevyhovující vybavení van a sprchových koutů bezpečnostními prvky, jako jsou madla, sedátka, protiskluzové podložky atd.).

„Sedátka jsou, jsou veliký. Vyhodili jsme je, jsou tady pod schody. V DPS v Benešově je to podobné, kamarád si v Benešově nechal za své náklady vybudovat sklapovací.“ (DPS Bystřice)

„Tady jsou sklápěcí sedátka do sprchy ve 3 bytech, já je mám, ale sprcháč je malý, takže nakonec spíše dělají problém.“ (DPS Bystřice)

„Ve sprchovém koutě není ani protiskluzová podložka, máme vlastní, ale to by mělo být vybavení bytu, pokud je v pečovatelském domě.“ (DPS Bystřice)

„V bytě se nedá na vozíku jezdit, je to velmi úzké. Na záchod jsou úzké dveře, tam se taky těžko dostávám. Na vozíku se tam nedostanu vůbec, tady po bytě se na něm pohybovat nemůžu.“ (DPS Benešov)

V rámci našeho šetření byl také zmiňován nevhodný stav některých DPS.

„Na balkon u bytu tady ani nemůžeme jít. Není to bezpečné, mělo by se to opravit.“ (DPS Benešov)

16

2.4.2 Problémy spojené s nedostatkem sociálních kontaktů, možnostmi aktivního způsobu života a dostupností volnočasových aktivit

V rámci našeho šetření jsme se setkali se seniory, kteří se v DPS cítí velmi osamělí.

„Jsme zavření, každý ve svém bytečku, bez možnosti zábavy, chybí společenská místnost. Místnost, kde by se lidi sešli a mohli si popovídat, nevíme o sobě nikdo nic. Přijdeme z nákupu, zavřeme se do bytu a tím to končí. Tady v obci je jen drahá kavárna, když si tam jdeme sednout, to nemůžeme utáhnout finančně.“ (DPS Bystřice)

„Já mám manžela, jsme spolu, ale přesto bych šla mezi lidi. Ti, co jsou sami, nemají si s kým povídat, ty to tady v naší DPS mají těžké.“ (DPS Bystřice)

„My ze třetího patra jsme se dali dohromady a začali jsme si tykat. Ale na jiných patrech to tak nefunguje.“ (DPS Bystřice)

„Jsme uzavřená komunita, která nemá možnost se scházet. Sejdeme se u schránky, to si řekneme pár slov.“ (DPS Bystřice)

„Chtěli bychom jíst společně, abychom se aspoň potkávali.“ (DPS Bystřice)

„Přijdou noví lidi, to trvá dlouho, než se seznámíme. Je to tady hodně anonymní, sousedy známe jen ty na patře.“ (DPS Benešov)

„Dřív jsme se scházeli na chodbě odpoledne, pili jsme tam kafe, slavily se společně na patře narozeniny. To vše pominulo, přišli noví lidi, každý má svou náladu a nemají za potřebí se asi scházet.“ (DPS Benešov)

Oslovení senioři deklarovali zájem o jakékoliv aktivity, které by jim přinesly potěšení, sociální kontakty, naplnění jejich volného času. Spektrum možností volnočasových činností v navštívených DPS je však omezené.

„Kdyby se tady něco přistavělo, dozadu místnost. Prostě místnost, kde bychom se mohli sejít, třeba si zacvičit (žebřiny, žíněnka, balón).“ (DPS Bystřice)

„Ani ruční práce tady nejsou, žádná hudba, tanečky. Je to tady čekárna na smrt.“ (DPS Bystřice)

„Víkend, to jsou nejhorší dny. V týdnu jsou v televizi seriály, jinak není zábava. Je tady v Bystřici mrtvo. O víkendu úplně.“ (DPS Bystřice)

„Je tady společenská místnost. Ale nic tam není. Chodila jsem na kurz paměti, protože tam chodí i z města, i když se mi kurz líbil, jedna překřikovala druhou a mě z toho bolela hlava.“ (DPS Benešov)

17

Setkali jsme se i s nedostatečnou informovaností o možnostech seniorských aktivit.

„Není pravda, že v Bystřici není nic. Je tady klub a jezdí pravidelně do divadel, do lázní do Maďarska. A víte co, my tady nemáme ani letáček. Nemají ale vlastní prostory/svou klubovnu. Tady není ani sál, který by byl vhodný, je to ostuda – plíseň, nepořádek apod. Tam se občas schází invalidi – jednou za rok se tam sejdou s obědem. Pak je tady loutkové divadlo U jelena – taky to je v nevhodných prostorách.“ (DPS Bystřice)

Ne vždy jsou také vztahy mezi jednotlivými obyvateli DPS ideální.

„My chodíme hrát karty do společenské místnosti a hned to každému vadí, že tady svítíme, že to jsou společné prostory.“ (DPS Bystřice)

„Nemůžeme se vzájemně vystát. A ještě ji vadí, když kouřím na balkoně.“ (DPS Bystřice)

2.4.3 Problémy spojené s nedostatečnou dopravní obslužností území

Jelikož jsme se v rámci této analýzy potřeb zaměřili i na potřeby obyvatel DPS v menších obcích ORP, problematika zajištění dopravní oblasti patřila mezi důležitá témata rozhovorů. Dopravní obslužnost území veřejnou dopravou byla vzhledem k potřebám našich respondentů hodnocena jako nedostatečná.

Je třeba si uvědomit, že i obyvatelé menších obcí dojíždí na nákupy, k lékaři, za službami, a často jsou zcela odkázáni na veřejnou dopravu, která jim však ne vždy vyhovuje – autobusy nejsou nízkopodlažní, zastávky nejsou poblíž míst jejich zájmu, cenu vnímají jako vysokou a časové intervaly mezi jednotlivými spoji považují za nevyhovující.

V některých případech by senioři rádi využili „taxi“, které by bylo uzpůsobené jejich potřebám, a cena za tuto dopravu by byla nižší, než je cena dostupné komerční taxislužby.

„Jsou tady jen malé obchody a je to tady drahé. Dojeli bychom si raději do města. Nejraději bychom jezdili nakupovat do Benešova. Autobusy ale nejezdí přímo k nákupnímu centru v Benešově, musí se přestupovat.“ (DPS Bystřice)

„V Benešově mají žluté autíčko za 60 korun kamkoliv. Nemohlo by to být tady?!“ (DPS Bystřice)

„Mám berle, nemůžu jezdit autobusem. K tomu je Benešov rozkopaný a autobusy staví hodně daleko od polikliniky. Ke zdravotnímu středisku se jen tak nedopravím. Musím si zajistit cestu. Tak mám na zítra objednaný taxík do Benešova, za 200,- Kč tam a za 200,- Kč zpátky.“ (DPS Bystřice)

„Jela jsem za manželem do nemocnice autobusem, vystoupila jsem u ČSAD, blíž to nešlo a já šla do nemocnice ten celý kus pěšky.“ (DPS Bystřice)

V této souvislosti také zmíníme neinformovanost obyvatel DPS, nyní ve spojitosti s částečnou neinformovaností o sociálních službách.

„Kdybyste měli sjednanou pečovatelskou službu, nemusíte objednávat taxíka, víte to? A je to levnější.“ (DPS Bystřice)

2.4.4 Problémy spojené se zajištěním dostupnosti pečovatelské služby v odpoledních a večerních hodinách pro celé území

V současné době je pečovatelská služba ve sledovaném území velmi často dostupná pouze ve všední dny od 7:00 do 16:30 hodin, případně dle potřeb uživatelů do 18:00 hodin. Oslovení senioři vyjádřili požadavek na zabezpečení pečovatelské služby po celý týden, a to i ve večerních hodinách.

Zajištění stravy v některých případech není nutné řešit prostřednictvím sociální služby. V některých obcích se obědy dovážejí ze školských zařízení, případně z jiných místních restaurací a jídelen. Tyto služby jsou některými seniory v DPS také využívány a měly by být podporovány.

Důležité také je, aby poskytovatelé služeb v DPS byli připraveni na skutečnost, že soběstačnost seniorů se s věkem bude snižovat, a tím budou potřebovat náročnější, mnohdy i celodenní péči. Z tohoto důvodu je seniory vnímáno, že by pečovatelská služba měla být zajišťována 24 hodin a senioři by tak při zhoršení zdravotního stavu nebyli nuceni se stěhovat do pobytového zařízení sociální péče. Protože pokud není cílem spolu s bydlením poskytnout i nepřetržité služby sociální péče, tak se umístěním do domova s pečovatelskou službou řeší spíše jen bytová situace seniorů.

*„Jsou tady lidé, kteří potřebují péče více, než nabízí pečovatelky. Potřebují péči večer i o víkendu.“
(DPS Divišov)*

„Večer a o víkendu zde péče chybí.“ (DPS Divišov)

2.4.5 Problémy spojené se zajištěním dostupnosti návazných služeb

Nejen sociální služby, ale i služby návazné, jako je například rehabilitace, zdravotní cvičení či pedikúra, pomáhají. Ne vždy je však pro osoby s handicapem možné tyto služby využívat ambulantně.

„Potřebuji pravidelně udělat pedikúru, přijde paní, která chce 600,- Kč. To je tady pro lidi dost. Ona jezdí autem odněkud z dálky. To by tady mohli nabízet. Paní byla tady, ale šla do penze. Ještě by mohla chodit kadeřnice aspoň ostříhat.“ (DPS Benešov)

2.4.6 Problémy spojené s nedostatečným pocitem bezpečí

Obyvatelé DPS žijí v nejistotě, zda se jim dostane pomoci v momentě, kdy ji budou potřebovat.

„Paní, která špatně chodila, spadla, kávu vylila, rozbila hrneček a střepey jí prořezaly tepnu. Ležela a my vedle nic neslyšeli. Pak se na ni sousedka nemohla doklepat. Manžel přelezl přes balkón, našel ji tam v krvi, zavázali jsme to a volali jsme záchranku, odvezli ji. Já ji pak řekla, ať klepe na topení. Ale hned pak se stalo něco podobného, upadla, ťukala na topení. Naštěstí měla otevřené dveře. Byla pak už v bezvědomí. Odvezli ji a pak zůstala na LDN.“ (DPS Bystřice)

„My chceme, aby pečovatelky měly povinnost každý den to tady obejít.“ (DPS Bystřice)

„Když se něco stane a budeme na zemi, nelze mít tlačítko u postele. Tlačítko by mělo být na krku. Já si ho ráda zaplatím, tak ať ho zajistí.“ (DPS Bystřice)

„Když já tady umřu, za jak dlouho mě někdo najde.“ (DPS Bystřice)

„Tlačítko mám, je za rohem postele, stejně nepomůže, když je to potřeba. Syn třeba říká, že mám chodit všude s mobilem. Ale já spadla ve sprše, mobil byl položený venku, já se nemohla ze sprchy dostat. Tlačítko ani mobil mi nepomohly.“ (DPS Benešov)

„Potřebovali bychom službu aspoň na telefonu, abychom tam mohli zavolat, když se tady něco bude dít.“ (DPS Divišov)

„Klidně se může stát, že kdyby mi něco bylo, nezjistí se to. Několik dní za mnou nikdo přijít nemusí.“ (DPS Divišov)

„Mělo by být dané, komu můžeme volat v noci, když se tady bude něco dít.“ (DPS Divišov)

3 KONKRÉTNÍ DOPORUČENÍ VZTAHUJÍCÍ SE K JEDNOTLIVÝM NAVŠTÍVENÝM DPS

DPS BYSTRICE

- Vybudovat zázemí pro setkávání (společenskou místnost)
- Senior taxi
- Tlačítka „tísňové péče“
- Altánek, lavičky v blízkosti DPS
- Zvýšení bezpečnosti v obci, zaměřit se na problematiku rušení nočního klidu
- Umístit do sprch protiskluzové podložky a madla

DPS DIVIŠOV

- Lavičky v areálu DPS umístit ve stinných místech
- Umístit do sprch madla a sedačky
- Zvýšit zájem zřizovatele DPS o problémy klientů a stav budovy
- Balkony v desolátním stavu (nebezpečí úrazu)
- Nedostatečná možnost regulace teploty v jednotlivých bytech
- Instalace úsporných splachovadel na toaletách

21

DPS BENEŠOV

- Navyšovat počet bytů vhodných pro osoby imobilní, tedy pro osoby užívající invalidní vozíky

4 ZÁVĚRY A PŘÍPADNÁ DOPORUČENÍ

Vliv na spokojené a plnohodnotné stáří má (uvedené pořadí neurčuje prioritu):

- Bezpečné, ekonomicky dostupné a jisté bydlení

DPS neřeší v první řadě potřebu dostupnosti pomoci a péče (především sociální), ale dle našich zkušeností především saturují potřebu bezbariérového a nízkonákladového bydlení a potřebu sociálních kontaktů.

- Dostupnost pomoci a péče (nejen ve vztahu k sociálním službám)

Z nabídky sociálních služeb je v první řadě důležitá dostupná a kvalitní pečovatelská služba. Dobře fungující pečovatelská služba podporuje samostatný a nezávislý život seniorů jak v DPS, tak v domácím prostředí. Je třeba zajistit a také následně prezentovat pečovatelskou službu jako službu dostupnou a službu časově flexibilní (ne omezenou pouze na standardní pracovní dobu). Důležité je také prezentovat službu jako finančně dostupnou. V této souvislosti je třeba zvyšovat informovanost o příspěvku na péči.

Senioři velmi často zmiňují potřebu mít možnost si kdykoliv zavolat o pomoc. Velmi vhodné je, aby senioři vlastnili mobilní telefony určené jejich generaci. Vhodná je také dostupná služba „tísňové péče“, je však třeba mít na zřeteli, že pro některé seniory je tato služba finančně nedostupná.

- Dostupnost informací

Senioři nejsou vždy informováni o možnostech péče, podpory a pomoci či o možnostech volnočasového vyžití. Dle našich zjištění se jako optimální jeví seniory informovat především prostřednictvím místního tisku a letáků, případně prostřednictvím aktivních seniorů či seniorských organizací.

- Volnočasové aktivity, spolková a klubová činnost a kontakt s okolním světem

Senioři vykazují zájem o sdružování se. Je třeba si uvědomit význam jakýchkoliv forem setkávání seniorů, které s sebou přináší nejen omezení samoty, ale i fyzické a psychické aktivity, které mají pozitivní vliv na zdraví a psychickou pohodu člověka.

Pro seniory je také dále důležité, aby se mohli bezpečně pohybovat po městě či obci, aby tak mohli žít plnohodnotný život v rámci dané komunity. V této souvislosti zmíníme důležitost bezbariérových vchodů do obchodů, lékařských ordinací a veřejných budov, stav komunikací a přechodů, potřebnost nízkopodlažních/bezbariérových autobusů. I tyto uvedené aspekty zvyšují jejich soběstačnost a nezávislost na cizí pomoci.

- Dostupnost pobytových sociálních služeb

Senioři si však také uvědomují, že může nastat situace, kdy se stanou skutečně nesoběstačnými a péče a pomoc rodiny, sousedů ani terénních pracovníků sociálních služeb již nebude stačit. V těchto případech senioři deklarují potřebu dostupnosti:

- domovů pro seniory (pro osoby s omezenou hybností vyžadující 24hodinovou intenzivní péči)
- domovů se zvláštním režimem (pro osoby s duševním onemocněním: Alzheimerovou chorobou, stařeckou demencí apod.)

- Dostupnost dopravy

Jednou ze základních potřeb seniorů je zajištění mobility, a to jak za nákupy či službami, tak i třeba za společností. Bezbariérová a finančně dostupná veřejná doprava je klíčovým faktorem aktivního stárnutí.

- Dostupnost návazných služeb

V rámci našeho šetření byla zmiňována především služba komerčního zajištění obědů či služby pedikúry.